

Bilaga till Glösa Nyheter

2009-2010

- om fångstfolkets vardagsliv -

Text, foto, layout och research: Staffan Lagerström, www.tidningsmakaren.se Alla foton är gjorda i så hög upplösning att du kan studera föremålen i minst 150 procents bildstorlek med bibehållen god bildkvalitet.

I denna bilaga visar vi ett urval av de kopior av stenåldersföremål som är tillverkade och kan ses och till och med användas i Glösa. Originalen är 5 000 till 6 000 år gamla. Föremålen är indelade i kapitlen *kläder och skor*, *bruksföremål*, *jakt- och fiskeredskap*, *kanoter*, *musikinstrument* och *målningar av hållristningar*. På sista sidan presenteras också Glösas *vinterhydda*.

Föremålen är gjorda så autentiska som möjligt med utgångspunkt från vad arkeologer bedömer som sannolikt. Inget av föremålen gör anspråk på att vara absolut korrekt. De bygger på tolkningar av de många gånger motsägelsefulla fakta som finns.

Från vänster ser vi Mård, Räv och Bäver, alias Curt Lofterud, Allan Borgsten och Ivan Gabrielsson i sommarkläder framför vinterhyddan. Trion är klädd i sämskskinntunikor av älgskinn, hosor i samma material och skor av älggläder. Så här kan människorna i Glösa ha klätt sig för ungefär 6 000 år sedan. Mård jagar med en kraftig spjutkastare, Räv med en något mindre och Bäver testar jaktlyckan med pilbågen.

Stenåldersmannen Räv i fettgarvad älgskinnstunika med hosor i samma material. Hosor kan beskrivas som löst sammanbundna byxben. Mössan är sydd av flera bitar rävskind, medan kragen är tillverkad av ett komplett rävskind med tasslar och huvud kvar. Det brunröda i Rävans ansikte och på hans händer är järnoxid, på stenåldern mycket använd vid utsmyckning, målning av hällbilder och vid begravningar. Järnoxid är lika med vanlig rost. Räv heter Allan Borgsten.

Ivan Gabrielsson som stenåldersmannen Bäver. Över den fettgarvade älgskinnsjackan bär han ett helt häverskinn. Mössan i häverskinn är sydd av Eva Björklund. Den är upptill smyckad med flera handlovsben och två gnagartänder från bäver. Halsbandet består av älg-tänder, åtskilda av pärlor, gjorda av ryggkotor från öring. De stenåldershalsband som hittats har ofta bestått av tänder från många djur: älg, rådjur, varg, björn, hare och räv med flera.

Kläder och skor

Ovan till vänster: Bruna sommarskor av älgskinn garvat i granbark. Skotypen är mycket lätt och följsam men känslig för väta.

Ovan till höger: Sommarskor av älgskinn garvade med sälgbark.

Till vänster: Enkelt armband av flätad näver. Fångsfolket hade gott om tid till hantverk. Man beräknar att man arbetade - läs jagade och fiskade och skötte livets nödvändigheter - 3 till 5 timmar om dagen. Resten av dygnet kunde man använda till annat.

I mitten vinterstövlar av häling, alltså skinn från älgens nedre delar av benen. Det skinnat är mycket tåligt och starkt och kan sys med elegant ”mittbena” på stövelns ovan- och framsida. Stövelkragar av mårds skinn hindrar snön att komma in. Sulor i kraftig älg hud. Ismannen hade sulor av björnhud, och kanske förekom sådana även i Glösa, men björnen var sällsynt vid den här tiden. Ismannen hade torkat starrhö i sina stövlar och det kan man nog ha haft även i Glösa.

Så här kan en stenålderskvinna ha klätt och smyckat sig för 5 000 år sedan. Maria Ericson, Alsen, i egen dräkt av älgskinn. Grunden i mössan är rödräv, dekorerad med två illerskinn som möts nos mot nos i mössans topp, som är prydd med öron från vinterhare. I halsbandet ser vi nedifrån klövar, avlånga tungben, vita tåben och svarta små lättklövar - alla från älg. De ovala kulorna är älgspilling. Örhängena, ett infällt ovan, är gjorda av skulderblad från hare.

Ryggsäcken är en exakt kopia av den som ”Ismannen” bar. Ismannen ”Ötzi” hittades 1991 av några vandrare i Alperna. Forskarna anser att han antingen blev mördad eller dödligt sårad i en strid. Man har hittat en pilspets under hans högra skulderblad och spår av ett hårt slag mot huvudet. Troligen var Ötzi svårt sårad och la sig för att sova under en klippa. Han vaknade aldrig utan snöade in. Is och snö har sen bevarat honom i 5 300 år, genom frystorkning. Vissa detaljer har blåst bort eller förstörts men i stort sett var han mycket väl bevarad. Vi vet till och med att hans sista måltid bestod av kött och olika sädeskorn. Ötzi var 160 centimeter lång och vägde 50 kilo. Han var vid sin död omkring 45 år, en ovanligt hög ålder på den tiden. Skinnsäcken på ramen har tidens tand tuggat sönder, men den måste ha funnits. Ötzi hade nämligen två ganska stora näverkärl med sig, se nedtill till höger. I ett av dem förvarade han glödande kol för att snabbare kunna göra upp eld. Kolbitarna var inslagna i blad och gräs för att inte ta eld. För att göra upp eld var det bara att ta fram kolen, blåsa på den och hålla nåt brännbart vid glöden.

Janne Grudd i Mora har gjort allt i trä. Ramen är tillverkad i rönne, tvärlagen av björk. Detaljerna sitter fast med remmar. Skinnsäcken är sydd av Linda Maasing. Materialet är älgskinn, garvat i älghjärna. En kalvhjärna räcker till ett kalvskinn, en stor älgs hjärna till ett stort skinn. Fettgarvning var vanlig på den här tiden och är troligen den äldsta garvningsmetoden. Efter garvning måste skinnet tvättas i björkaskelut. Den får man fram genom att elda björkved. Man lägger askan i ljummet vatten och får björkaskelut. Den löser upp fett och man vet att man också tvättade fnöske för att få det extra lättantändligt. Kanske tvättade man sig också i björkaskelut.

De små tecknen på ryggsäckens lock är ett kapitel för sig, lilla bilden ovan till vänster. Ötzi är tatuerad på rygglutet, på insidan av knäna och på anklarna. Röntgenfoton visar att han har reumatiska skador på just dessa kroppsdelar. Forskarna tror att tatueringarna är nån form av tidig akupunktur. Tatueringarna gjordes med nålstick som fylldes med sot för att få fram svart, se korset, och med rödockra för att få fram rött. Rödockran var helig; man strödde ofta rödockra över den döda vid begravingar.

På den här tiden kunde man inte göra keramik i vår del av världen. Men man behövde kärl för förvaring och transport. De fyra förvaringskärlen är gjorda i råhud av älg. Det stora kärlet rymmer 8 liter. Det håller vatten i över ett dygn. När man format kärlet av den sladdriga, sega rå huden fylldes kärlet med småsten för att hålla formen. Sedan doppade man hela kärlet några minuter i 70-gradigt vatten. För det krävdes alltså ett ännu större kärl! Slutligen fick kärlet torka och blev då hårt och starkt. Kärlen på bilden är extremt tåliga; man kan tappa dem i golvet utan att de går sönder. De mindre kärlen kan nog ha använts som muggar för soppa och annan mat. Kärlen på bilden är gjorda av Siv och P. G. Bengtsson.

Björktjära som tuggummi

Björktjära användes till mycket under stenåldern. Ismannens yxa var limmad med björktjära. Tjäran användes också för tätning av olika slags kärl.

Björktjära tros också ha använts som tuggummi, särskilt i Tyskland och Skandinavien. Somliga forskare menar att björktjäran kan ha lindrat tandvärk genom att tryckas in i det smärtande hålet. Björktjära anses också kunna lindra halsont och motverka plack på tänderna.

De två kärlen till höger är svepta i björknäver och sydda med björkrötter. Ett av dem är tätat med björktjära. Den får man fram genom att elda näver utan lufttillförsel, ungefär som vid kolning. Man får då en svart ”gegga” som går att använda som tätning och som ”lim”.

Väskan ovan till höger är sydd av Linda Maasing av ett berett rådjursskinn. Garvningen misslyckades en aning så att håret partiellt ramlade av. Väskan är handsydd med sentråd. Den stora väskan innehåller en mindre tillbehörsväska med en klyka med två dimensioner tvinnad sentråd av älg och en pryl av älgens lättklövsben. För att sy i skinn och hudar måste man först göra hål i materialet med en pryl, oftast gjord av flinta. En sådan ser du längst ned till vänster på denna sida. På den lilla väskan ligger en bit skinn. I den skymtar en böjd bennål. Den är gjord av ett vasst älgben. Infälld bild uppe till vänster visar den stora väskans båda lås, som är gjorda av älghudsbänder och älgkalvständer.

Renskrapning av hinnor på älgskinn med sten av flinta, ett mycket tungt och tidsödande arbete. Ett skinn kunde ta dagar att få rent för flera personer. Efter renskrapning väntar garvning eller beredning.

Flinta. Den kom oftast från Danmark eller Skåne och transporterades i kanot utmed Norges kust upp till Trondheimsfjorden, där den köptes av handelsmän från Glösa. Dessa fick då nyheter från stora världen och blev på så sätt sin tids nyhetsmedia. Flintan slogs i mindre bitar med en slagsten. Bitarna formades till knivar, pilspetsar, skrapor eller prylar. Sannolikt fanns yrkesslagare. I bakgrunden flinta i krita.

För att kunna sy i hudar och skinn måste man först göra hål med pryl av exempelvis flinta.

Yxa av älghorn. Med denna modell fäller man ett tio centimeter grovt träd på tio minuter. Den är nästan lika effektiv som en sten yxa. Eggen slipas med sandsten. Skaft av björk.

Jakt- och fiskeredskap

De äldsta pilbågar man hittat är 14 000 år gamla. Bågen ovan är tillverkad i Glösa av Jan Grudd, Mora. Materialet är björk, och modellen är 5 000 år gammal. Ursprungsmodellen av ask hittades i en mosse i Danmark. Strängen är gjord av tvinnat älgskinn. Jan sågade ned en björk, tog bort nävern, klöv den i fyra delar och fick material till fyra bågar. Pilarna är gjorda av tall. När man klyver tall får man mycket raka stickor. Man formar sedan pilarna så gott det går med enkla redskap. Man kan också ”skruva” in pilen i ett älgben med hål i. Ju mer man skruvar, desto rundare blir pilen. Proceduren kan upprepas i ett mindre hål. Slutligen limmas fågelfjädrar fast med björktjära till stjärtfenor och spetsen av älgben monteras. Pilar var ”dyrbara” under stenåldern. Älgbensspetsen förstördes ofta redan vid första skottet, vare sig det träffade bytet eller inte. Senare började man använda spetsar av sten. De blev både starkare och ”billigare”.

Kogret, pilfodralet, är av ungefär samma modell som Ismannen Ötzi var utrustad med. Kogret var mycket viktigt eftersom det höll pilarna torra. Blev pilarna fuktiga blev de skeva och därmed nästan omöjliga att träffa med. Kogret är gjort i ogarvat älgskinn och därför styvt för bästa skydd av pilarna. Med denna båge sköt man mest mindre djur som hare och fågel men troligen även älg. För lyckad jakt på älg måste man smyga sig på djuret och skjuta på bara 20 till 25 meters avstånd. Ofta krävdes flera pilar för att få död på älg.

Pilen med den läderklädda spetsen är en så kallad ekorrpil. Den användes för att jaga fåglar och mindre djur på små avstånd. Den bedövade bara djuret utan att skada skinnet eller fjäderdräkten. Den lilla infällda pilspetsen ovan är gjord av mycket fint slipat och polerat älgben.

Kastspjutet av fura är kraftfullare än pilbågen. Det består av en ”spjutkastare” eller på internationellt språk ”atlatl”. Man lägger spjutet i spjutkastaren och får på så sätt en mycket längre kaströrelse - och därmed större kraft i kastet. Spjutspetsarna är gjorda av älgben, men ej monterade på kastbilderna till höger. Det äldsta kastspjut man hittat är 24 000 år, alltså 10 000 år äldre än pilbågen. Med dessa kastspjut jagade man så stora djur som älg, men precis som vid pilbågsjakt gällde det att komma nära bytet. Besökare i Glösa har kastat över 80 meter med detta kastspjut.

I änden är spjutkastaren smyckad med ett ormhuvud. Ormen är i alla religioner utom kristendomen sedd som ett vänligt djur och en återuppståndelsesymbol, eftersom den försvinner på hösten och kommer tillbaka under våren.

Originalen av denna spjutspets hittades i Åflo, Offerdal. På Länsmuseet kallades den för *Åflospjutet*. Professor Lars Larsson från Skåne menade senare att det inte är en spjutspets utan en dolk. Liknande spetsar har hittats i både Skåne och Danmark och troligen är den en ceremonidolk, eftersom originalet är vackert smyckat. Dolken/spjutspetsen är nära 9 000 år gammal och kan inte vara tillverkad i Jämtland, menar professor Larsson. Här fanns inte verktyg för detta. Den är troligen gjord i Danmark, fraktad till Norge och där kanske köpt av en jänte på resa. Folket i Glösa var inte stationärt; någon eller några gjorde då och då långväga ”promenader”, ofta till Norges västkust. Hullingarna är skärvor av flinta. De var vanliga på både pilar och spjut, de skulle hålla kvar spetsen i det träffade djuret. Tofsen är en dekoration av älgghår, fastlimmad med björktjära. Kopian är gjord av Lars-Inge Lööv från Linsellsjön.

Senor från älg användes när man skulle tillverka mycket starka ”snören och remmar”. Närmast senor från älgens rygg och bakom dem senor från älgens ben. Från bensenor kan man dra ut korta trådar, från ryggen längre. För att få trådarna längre tvinnades de samman. Grövre och ännu starkare remmar fick man genom att tvinna samman flera tvinnade trådar enligt samma metod som vi i dag slår rep. Ännu starkare remmar skar man av älgskinn. För maximal hållfasthet tvinnades även dessa.

Ovan en bola, ett kastvapen av enklaste slag. I läderremmarnas ändar sitter tyngder, här av älgben. Man kastar bolan mot ett villebråd, eller ännu hellre flera i en flock eller grupp. Med lite tur kommer läderremmarna att ”snöra in” djuret - åtminstone så många sekunder att jägaren hinner fram för att fånga eller döda det. Bolan användes nog mest i jakt på änder och gäss. Provkastningar i Glösa visar att bolan är mycket effektivare än man kanske först kan tro.

Behovet av snören, linor och remmar var stort under stenåldern. Till höger ser du olika delar av säl som bland annat användes för att knyta nät av sälgbast. Man skalade barken av sälgen, längst till vänster, och tog vara på tillväxtlagret, alldeles innanför barken. Tillväxtlagret, här i två rullar i bildens mitt, kan förvaras torrt under flera år. När det ska användas läggs det i blöt, och efter en tid kan man dra ut fina små trådar ur det. Slutligen tvinns trådarna för att bli ännu starkare. Färdigt ”snöre” ser du längst till höger.

Curt Lofterud med ett nät av sälgbast, en kopia av ett mer än 9 000 år gammalt nät som hittades i en myr i sydöstra Finland. Originalnätet har större maskor än kopian i Glösa och är 27 meter långt och 1,2 till 1,5 meter djupt. Flötena är gjorda av tallbark och sänkerna av sten. Nät av sälgbast är oerhört starka i vatten, men torra är de spröda och känsliga. Troligen användes sådana här nät mest för att spärra av bäckar och åar för att lättare kunna fånga fisken - kanske i håvar av samma material. Nätet är knutet av Eva Björklund, Hålland i Undersåker.

I början av 1900-talet hittades ett renhorn i Hamburgs hamn i Tyskland. Hornet tolkades som ett spant i en kanot. Med C14-metoden kom man fram till att det var 12 000 år gammalt. En arkeolog ville testa teorin och byggde en kanot av sälskinn med två spant av renhorn och ”bord” av vide- och sälggrenar. Vår kanot i Glösa är större, den bär tre personer. Vår kanot har inget spant av renhorn, bara av sälg och rönn. Skinnen är från tre älgar, en kalv, en ko och en tjur. De är sydda så att nålen inte går helt genom skinnen. Lars-Inge Lööv från Linsellsjön har byggt Glösa-kanoten. Han sköt själv älgarna så att skinnen skulle skadas så lite som möjligt. Hudarna flåddes mycket varsamt. Skinnen är inte beredda men insmorda med älgfett, antingen från älg hjärna eller med fett runt älgens inre organ. För att kanoten bättre skulle tåla besättning och last täcktes botten av ett tjockt lager björkris.

Paddlarna är gjorda av älgens skulderblad. De är lätta att göra: Ett träskäft surras fast med remmar i hål genom skulderbladet. Detta kan vara en möjlig paddelmodell, ingen vet med bestämdhet. Se även ovan till höger.

Här syns tydligt hur spanten är surrade till bottenstocken och de längsgående ”borden”. Skinnens hårsidor är vända utåt och stygnen som håller samman skinnen går bara halvvägs genom skinnen - allt för att kanoten ska ta in så lite vatten som möjligt. Den här typen av skinnklädda kanoter kan bara användas en dag. Sedan måste den läggas upp för att torka. När den är helt torr är den klar för användning igen.

Allt i kanoten är surrat. Spanten är surrade till bottenstocken, spanten är surrade till ”borden” och hudarna är surrade till en extra ”reling” på kanotens insida. Det har gått åt nästan ett helt älgskinn bara till kanotens remmar. Bygget har alltså totalt krävt nästan fyra hela älgskinn. Man vågar nog påstå att stenåldersmänniskorna inte hade klarat sig utan remmar. De användes till nästan allt; ”de var vår tids tejp”.

Den äldsta trä- eller stockkanot man känner till hittades i Belgien. Den är ungefär 8 000 år gammal. Den är alltså 4 000 år yngre än skinnkanoten, trots att den ser mycket primitivare ut. Ola Nordvik, Rörvattnet, har byggt kanoten. Den är huggen av en stor asp i Glösa. Ola använde en modern yxa av järn, och jobbet tog honom tio dagar. På stenåldern tog det troligen dubbelt så lång tid för att göra en stockkanot med den tidens verktyg av älgben, älghorn och kanske sten. Troligtvis eldade man också i stocken för att få den mer lättbearbetad. Linda Maasing från Rejmyre högg på 1990-talet en liknande kanot med stenåldersverktyg, som hon tillverkat själv. Kanoten kan utrustas med utriggare åt babord eller styrbord, men går också att paddla utan. Med utriggare blir den mycket stabil och lasttålig. Den är provpaddlad med tre man.

Här syns tydligt hur yxan har hanterats i det mjuka aspvirket. Pluggen sitter i hålet för armen till utriggaren. I för och akter är virket decimetertjockt, medan sidor och botten bara är 3-5 centimeter tjocka. Kanoten är omålad och inte impregnerad. Färgskiftningarna i virket har uppstått av tidens tand.

Ola Nordvik gjorde också ett råsegel till kanoten. Det är ungefär två kvadratmeter stort och tillverkat av ett skrapat älgskinn. Riggdetaljer av älghorn. Många blev förvånade över att det faktiskt gick att kryssa med kanoten.

Kanoten provpaddlas i Alsensjön. I fören sitter Allan Borgsten, alias Räv, och i aktern Curt Lofterud, alias Mård. Provturen gjordes i juni 2009. Då hade kanoten legat 13 år på land i Glösa och torkat ut, vilket gett upphov till en halvmeterlång spricka i aktern.

De två älghenen till vänster blir tillsammans ett musikinstrument, en så kallad skrapare. Modellerna i Glösa låter sannolikt exakt som originalen, som hittats och tidsbestämts till mellan 5 000 och 6 000 år gamla. Det vita benet användes till att dra över refflorna som man hackat och skurit in i det gula benet. Då uppstår ett vasst och kraftigt ljud. Refflorna gjordes troligen med både flintyxa och flintkniv. Färgskillnaderna i benen beror på hur lång tid man kokat dem rena från köttrester och hinnor. Ju längre tid man kokar, desto vitare blir benet. Experter menar att den gula modellen är troligare än den vita, som inte blir lika hållbar som det gula.

Skinntrummor med ”trumstock” av älghen. För att inte skada trumskinnnet är stocken lindad med skinn.

Trumman är gjord av älgskind över en ram, ett svepe, av säl. Sälgen är lättböjlig men måste ändå ångas när den ska böjas så kraftigt som här. Älghuden är fastbunden med senor av älgskind undertill på trumman. De borte instrumenten är två trumpetor som verkligen kan låta högt. Den lilla vita flöjten är utan fingerhål. Ljudet alstrades genom att man fyllde hitre änden med vax och i den skar ut en liten springa som bildar ljudet. Det avlånga instrumentet till höger om flöjten är en brummare av trä. Sådana har hittats även i Afrika och Australien. När den svängs runt i en älgsena uppstår ett magiskt och spännande ljud. De små sammanbundna lättklövarna av älg är ett så kallat rassel. Sådana kunde bäras runt vristerna eller armarna för att framkalla ljud när man dansade. Liknande rassel av musslor har hittats. Nedtill till höger ser vi instrument av hela älgklövar. När man slår dem mot varandra uppstår ett hårt, vasst ljud. Konstruktionen är en egen idé, men kan nog ha funnits i Glösa under stenålderstiden.

Trummor av älgsinn på svepe av säl. Den här typen av trumma är känslig för väta. Blir den fuktig blir skinnet slapt och trumman tystnar. Sannolikt satt man framför öppen eld och spelade och där höll sig trumskinnen spända. Till höger en inskuren dekoration i en flöjt, färgad med järnoxid.

Flöjter av älgben. Dessa två är skurna med uttag som alstrar en ton, men de har inga fingerhål. Det lilla hål vi ser mitt på den högra flöjten är troligen ett hål för en nerv. Flöjter av ben tillhör de musikinstrument som hittats bäst bevarade, medan trummor av skinn och trä förmultnar relativt snabbt. Vid utgrävningar i Frankrike och Österrike har man hittat skärvor av flöjter som är mer än 30 000 år gamla. Hur flöjterna ovan användes och i vilka sammanhang vet vi fortfarande mycket lite om, men sannolikt var musiken en väletablerad konstform redan under stenålderstiden.

Ristningsoriginalet är från Zavalruga och berättar om en älgjakt. Den är nog en av de första där märken efter skidstavar förevigas. Jakten börjar upptill. Jägarna förföljer älgarna. Där stavmärken inte syns bär det utför. Nedtill blir älgen beskjuten, längst till höger är den träffad av inte mindre än tre pilar.

Ovan ser vi tre enmanskanoter av älghuvudstyp. De tre fiskarna har alla fått harpunerna i valen. Nu hjälps de åt för att få hem den kolossala fångsten. Originalet hittades i Zavalruga vid Vita havet i Ryssland och var täckt med grus. Under gruset fanns kolrester från en eld. Kolet gick att datera. Det var minst 5 000 år gammalt. Ristningarna är alltså lika gamla - eller äldre. Hållristningar är annars svåra att datera. Det finns inget material i dem som går att ta prover på. Man tror att hållristningar alltid har gjorts nära stränder. Sedan har landhöjningen gjort sitt. Eftersom vi har rätt bra kläm på landhöjningens hastighet vet vi trots allt ganska mycket om ristningarnas ålder. Men ristningarna i Glösa har aldrig legat nära hav. Det röda i ristningarna är järnoxid, alltså ”rost”. Om originalen var målade vet vi inte. Det finns vissa tecken på att de kan ha varit det.

- Man skiljer mellan hållristningar och hållmålningar.
- **hållristningar** är bilder som knackats eller ristats in i berg. Eventuell färg i hållristningar är ditmålade i vår tid. Det vanligaste motivet i norrländska hållristningar är älgen, men det förekommer även båtar, fiskar, ormar, fåglar och människor.
 - **hållmålningar** är bilder som målats på berg. Färgen är följaktligen originalfärg, många tusen år gammal. Färgen kan variera från brunröd till gulröd. Troligen ingick alltid bränd rödockra i färgen. Tänkbara bindemedel är olika fetter, urin, saliv eller blod. Älgen är vanligaste motivet även i hållmålningar, men även björn, orm och ren förekommer.

I älghuvudsbåten ovan sitter två personer. En av dem har en mycket lång metrete med en krokad hälleflundra – ”helig flundra”. Den heliga flundran har en aura av kult. Det finns få hälleflundraristningar i världen. Framför flundran står – kanske - en älg på havets botten. Minst 80 procent av alla ristningar av djur är just älgar. Kanske står älgen där för att främja fisket, eller så ingår älgen och hälleflundran i något slags rituellt akt som vi i dag inte kan förstå. Originalet finns i Alta, Norge. Där finns Nordens största hållristningsområde med 3 000 ristningar. Området är upptaget på UNESCO:s världsarvslista. Metreven i originalet är cirka tre meter lång. Alla målningar på uppslaget är gjorda av Anne Adsten, Östersund. Gäddhuvudet mellan målningarna sitter mellan uppspända gäddskinn över en lampa – för att skapa rätt stämning.

Den översta målningen av de två till vänster visar en älghuvudsbåt med två spant. Ristningen är en halvmeter stor och finns i Evenhus på Frostahalvön i Norge. I fören, åt höger, ligger en hoprullad harpunlina och i mitten av båten ser vi en stor krok. Vi ser helt enkelt en bild av den tidens fiskefartyg.

Den nedersta målningen till vänster är en kopia av en hållristning i Nämforsen utanför Sollefteå. Vi ser sannolikt en älghuvudsbåt på väg med avlidna till Dödens rike. Varje ”pinne” i båten är en död människa. Båten har älghuvud i både fören och aktern och kanske också midskepps. Akterut står styrman med ena handen på rorkulten och armen höjd till något slags hälsning. Vad ”portalen” alldeles bakom fören kan ha för innebörd vet nog ingen i dag. Beträktarens öga bestämmer... Under båten ser vi en älgko med två kalvar. Det är nog ingen djärv gissning att påstå att trion på något sätt ledsagar båten. Kon är bara konturhuggen medan kalvarna har organ som hjärta och lungor. Originalet i Nämforsen är cirka två meter långt.

Vinterhyddan

Vinterhyddan i Glösa är en trolig rekonstruktion. Av funna hyddor finns bara bottenarna kvar. Botten är nedgrävd en halvmeter för att den ska bli varmare. Hyddan är sju meter lång och fem meter bred. Skärvstenen fick man vid kokning i kokstockar eller värmde stenar i öppen eld som bars in som kaminer i hyddan vintertid. Efter en eller flera upphettningar sprack stenen i mindre skärvor. I hyddans ändar står en trefot av björkar, sammanbundna upptill. Mellan de två trefotsställningarna ligger en björkstam som takås. Ingenting av överdelen är nedgrävt, alla slanor står direkt på marken. Det inre lagret slanor är täckta med stora näverflak, hopsydda med björkrot. Näverflaken är täckta av yttre slanor av björk som håller allt på plats. Taknocken, nedtill, är surrad med tunnare björkgrenar. Hyddan byggdes 1995 av Erik Ottosson och Manne Sundin.

I vinterhyddan. Bortre delen är täckt med ris och skinn. Där sov och umgicks man. På hitre delen jobbade man. Golvet i Glösa är täckt med grovgrus för att det inte ska ”gegga”, under stenåldern hade man säkert bara stampat jordgolv. Det finns bänkar runt hela hitre sektionen. Men inte för att sitta på. Bänkarna kan ses som avställningsytor och för att stötta slanorna som står på näver för att inte ruttna. Till vänster en stor korg. Man har hittat stenålderskorgar, men flatare och vidare än denna. Halvvägs upp finns stöttor som hindrar väggarna att rasa in, de kan även användas som torkställning. Kanske hängdes kött och fisk på dem för att torka. Ved var livsnödvändig. Man hämtade hela vindfällerna av mindre träd och eldade riset. Mindre stockar fördes in vartefter. Stort ved- och stenlager måste ordnas till vintern. Stenarna användes för all slags kokning och uppvärmning. Stenarna måste dessutom täckas för att inte frysa fast i snön.